

Smatram kako oba odgovora nose dijelić istine, ali čini mi se kako je apriorna fobija što mori ljudski rod ona spram autoistine koja nakon nekog vremena prelazi u mržnju spram svakog oblika svjetlosne istine, za čiju svjetlosnost potom njihovi mahom polutanski umovi gaje isključivo otpor i popratno odbijanje svakog vida razotkrivanja, koje s vremenom prelaze čak i u prijezir. Očiti dokaz navedenog ukazuje nam se i u današnje vrijeme, za kojeg prisustvujemo festivalu općeg mazanja očiju i svekolike lobotomije. 18. fragment – »Tri vrste mislioca« – nudi metaforu kojom Nietzsche iznosi misao kako postoje bujajući, tekući i kapajući izvori mineralne vode, a u skladu s time postoje i tri vrste mislioca. Laik ih procjenjuje prema masi vode, a znalac prema sadržaju vode, dakle prema onome što u njima upravo nije voda. Naglašavam neminovnu potrebu ljudskog roda za znanstvenim (ponajprije filozofijskim) znalcima koji su sposobni ukazati čovječanstvu na kukolj koji se prodaje pod bitak raznim marketinškim trikovima i smicalicama, kao i zabludjelim obrazovnim smjerovima. Svjetlosni motiv, sličan onom iz sedmog fragmenta nalazimo i u 61. fragmentu naslova »Vidjeti svoju svjetlost kako sja« u kojem stoji:

»U zamračenim stanjima muke, bolesti i krivnje, sa zadovoljstvom primjećujemo to ako druge još prosvjetljujemo, dok oni na nama zamjećuju svijetli mjesec-ev kolut. Tim zaobilaznim putem mi sudjelujemo u našoj vlastitoj sposobnosti rasvjetljavanja.« (str. 31)

Nietzsche gaji istančan osjećaj za svjetlo-noštvu, za koji ističe da bi nužno trebao predstavljati paradigmu svakog pojedinog obrazovanja, međutim, u današnje je opskurantno doba sve prisutniji trend anti-aletejski nastrojenog zamračujućeg kvazi-obrazovanja projiciranog ponajprije masovnim medijima koji preuzimaju ulogu apriornog oblikovatelja ljudskog znanja, dok po svijetu djeluje nebrojeno mnogo ministarstava »obrazovanja« pojedinih država podložnih kapitalističkoj zaglupljujućoj mašineriji. 92. fragment »Navodni kršćani, a ne kršćani« ukazuje na paradoksalnost kršćanskog zrenja te pritom Nietzsche kršćanima poručuje:

»Želio bih da naučite barem kršćanske manire, budući da vam toliko nedostaje finoće i pristojnosti kršćanskog srca.« (str. 39)

109. fragment naslova »Živjeti bez umjetnosti i vina« krije jednu od ljepših metafora Nietzscheova opusa upućenu umjetnosti i njezinu alkemijskom kreativnom karakteru, citiram:

»S umjetničkim djelima je kao s vinom: još je bolje ukoliko se ni jedno ni drugo ne potrebuje, ukoliko se drži vode a vodu iz unutrašnje vatre, unutrašnje slatkoće duše, uvijek iznova samim sobom pretvara u vino.« (str. 47)

Odista sjajno konstruirana i pogođena misaologosno-krećuće paradigme koja, ukoliko provedena pravilno, utoliko pojedinca odvodi u domene sebe-rađajućeg kreativnog kolosa, vodenog istinskim *praxisom* autonomnog uma. U 194. fragmentu »Tri mislioca nalik jednome pauku« Nietzsche iznosi zanimljivu sliku:

»U svakoj filozofijskoj sekti slijede tri mislioca jedan za drugim u sljedećem međuodnosu: prvi stvara iz sebe sok i zametak, drugi ga razvlači u niti i plete umjetničku mrežu, a treći u toj mreži vrebava žrtve koje se u njoj zapletu te od filozofije pokušava živjeti.« (str. 81)

Čini se da je situacija sa suvremenom filozofijom obilježena upravo trećim korakom. Kvazi-filozofi parazitski rasprostiru mreže historije filozofije i u tom pronalaze maksimum vlastite (prividne) sebe-rađajuće kreativnosti, te od toga pribavljaju finansijska sredstva za život i maglu za trovanje mladih potencijalnih filozofskih glava. Odu Grcima pronalazimo u 218. Fragmentu »Grci kao posrednici – tumači«, u kojem stoji da, kada govorimo o Grcima, mi nehotice govorimo i o onome danas i jučer jer je njihova opće poznata povijest jedno sjajno zrcalo koje uvijek konstantno zrcali nešto što se nalazi u njemu samome. Citiram:

»Mi koristimo slobodu govorenja o njima kako bismo o drugima smjeli šutjeti – kako bi oni sami od sad govorili razmišljajućem čitatelju nešto na uho. Tako Grci sadašnjem čovjeku olakšavaju priopćenje mnogočega teško priopćivog i nepovjerljivog.« (str. 87)

Pitam se kako li se je iz duha starogrčke veličajnosti izrodio tako beskrajno barbarizirani i trivijalizirani, ali i robotizirani Europljanin današnjice? 230. fragment zbori o mjeri i sredini, a kroz njega Nietzsche umuje kako je o dvije nadasve uzvišene stvari – mjeri i sredini – najbolje nikada ne govoriti. Piše da određena nekolicina ljudi poznaje njihove moći i znamenje iz misterijskih staza unutrašnjih doživljaja i obrata, te oni pritom u njima štiju nešto božansko i zaziru od glasne, oglašavajuće riječi, dok svi ostali ljudi jedva slušaju kada se o tome zbori umišljajući si da je posrijedi dosada i osrednjost, s izuzetkom onih »koji su jednom razabrali opominjući zvuk toga carstva, ali su si spram njega začepili uši. Spomen na to ih pak ozlovoljuje i razjaruje.« Nietzsche istančano poznaje nauk starih Grka koji u promišljanju mjere otkrivahu harmoničnu fuziju suprotnosti, odnosno dijalektičkog smiraja koji upućuje na »pravilno« usmjerenu gibajuću intencionalnost. Međutim, u 365. fragmentu pak određuje prekomjernost kao ljekovito sredstvo tvrdeći da se vlastitu nadarenost može u sebi iznova pobuditi tako da se netko duže preko mjere štije i uživa jednu oprečnu nadarenost, a prekomjernost

je primjenjivati kao ljekovito sredstvo jedan od najistančanijih poteza u umjetnosti života. Misli li Nietzsche na odmjerenu prekomjernost kao temeljnu supstanciju dijalektičkog kolopleta?

Nadalje, izdvajam pokoji fragment predmetno usmjeren k ženama te tako u 272. fragmentu, razglabajući o duhu žena, Nietzsche tvrdi da se njihova duhovna moć najbolje posvjedočuje time što ona iz ljubavi spram jednog muškarca i njegova duha žrtvuje svoj vlastiti duh, kao i time što njoj unatoč tome u novom, njenoj naravi izvorno stranom vidokrugu, kamo način mišljenja muškarcu nju nuka, odmah naraste jedan drugi duh. U 282. stoji da »susjećanje žena, koje je jezičavo, iznosi krevet bolesnika na javni sajam.« (str. 109), dok u 286. fragmentu piše da su žene sazdate tako da im sva istina (glede muža, glede ljubavi, društva, životnog cilja) izaziva gađenje, te tako da se one svakome, tko im otvori oko, pokušavaju osvetiti. Čini se da Nietzsche zaista pretjeruje tako oštrom generalizacijom te se pitam kakva li ga je to mega-otrovnosna osoba toliko snažno i trajno ubola žalcem i inspirirala na naizgled konstantno usmjeravanje kontemplativnog oka k apsolutu negativiteta prilikom refleksije o ženama? Interesantnu misaonu sliku nalazimo i u 397. fragmentu u kojem Nietzsche navodi da otmjena duša nije ona koja je sposobna za najviše uzmahe, nego ona koja se malko uzdiže i malko pada, ali koja uvijek obitava u slobodnijem i obasjanijem zraku i visini, a prvi dio sveska okončava 408. fragmentom s temom odlaska u Had u kojem zbori kako je i on poput Odi-seja bio u podzemnom svijetu, te u kojem će često opet tamo boraviti, pritom ne žrtvujući samo otnove kako bi mogao razgovarati s pojedinim mrtvima, nego ne štedeći ni svoju vlastitu krv. Također piše i kako mu se četiri para, kao prinositelju žrtve, nisu uskratila: Epikur i Montaigne, Goethe i Spinoza, Platon i Rousseau, Pascal i Schopenhauer, s kojima je raspravljao dugo sam putujući i čije su oči u njega uperene. Fragment završava s:

»Neka mi živući oprostite ako mi upravo oni sami gdjejad izgledaju poput sjena, tako blijedi i mrzovoljni, tako nemirni i ah! tako pomamljeni za životom: dok mi se prethodno spomenuti tad čine tako živima, kao da oni sada, nakon smrti, nikada više ne mogu biti umorni od života. No, radi se o vječnoj živosti: kome je stalo do 'vječnog života' i uopće do života.«

Prvi dio zaključuje predivnim motivom vječne živosti kao vječnog svjetla koji ukazuje na razvoj, zdravlje, napredak i kretanje duha na sve ono što represalichnost religija i politika nastoje nihilizirati.

Drugi dio nazvan je »Putnik i njihova sjena«. Nietzsche otpočinje predgovornim, pomalo

shizofreničnim dijalogom putnika i vlastite sjene u kojem putnik tvrdi kako voli sjenu jednako kao što voli svjetlost jer da bi bilo jasnoće govora, dobrote i postojanosti karaktera, sjena je nužna jednako kao i svjetlo. Govori joj kako oni nisu međusobno protivnici, nego da se, ispunjeni ljubavlju, drže međusobno za ruke i kad svjetlost nestane za njom se povlači i sjena. S druge pak strane, sjena mrzi isto što i putnik – noć – s obzirom da ljubi ljude jer su oni učenici svjetlosti, te se raduje svjetlu koje se nalazi u njihovim očima kad spoznavaju i otkrivaju. Dijalog završava ujednačenim stavom putnika i sjene kako se u pojedinim nazorima ipak više opaža sjenu nego li svjetlost.

Kao i u prvom dijelu, misli su kvalitativno i kvantitativno šarolike, a roje se oko motiva uma, nauka o slobodnoj volji, umjetnosti, stupnjevima morala itd. Kroz 11. fragment »Sloboda volje i izolacija *factuma*« Nietzsche navodi kako svako naše djelovanje i spoznavanje nije niz *factuma* i praznih međuprostora, nego jedan stalan tijek, no vjera u slobodu volje nespojiva je upravo s predodžbom jedne stalne, jednovrsne, nerazdijeljene i nerazdjeljive protočnosti, jer

»... ona pretpostavlja da svako pojedino djelovanje jest izolirano i nedjeljivo, ona je *atomistika* u oblasti htijenja i spoznavanja. Upravo onako kako netočno razumijemo karaktere, postupamo mi također i s *factumima*: mi govorimo o jednakim karakteristikama, i jednakim *factumima*: Ali nema ni jednog ni drugog.«

U 44. fragmentu »Stupnjevi morala«, Nietzsche kazuje da je moral ponajprije sredstvo općenitog održanja zajednice te ujedno sredstvo sprečavanja njezine propasti, a motivi su mu strah i nada. Utoliko grubiji, moćniji i siroviji, ukoliko je još uvijek snažna sklonost spram onog izopačenog, jednostranog, osobnog. U 78. fragmentu tvrdi da je tek kršćanstvo naslikalo vraga na zid svijeta te da je tek kršćanstvo na svijet donijelo grijeh, citiram:

»Vjeronanje u lijek, koje je ono protiv toga ponudilo, otada je postepeno uzdrnavano do u svoje najdublje korijenje: ali još uvijek postoji vjeronanje u bolest, vjeronanje koje je ono naučavalo, propovijedalo i naokolo širilo.« (str. 189)

Dodao bih da je kršćanstvo širitelj bolesti ponajprije zbog krađe svjetlosne aletheje, koju vrši nauštrb naivnih vjernika, dok istodobno licemjerno propovijeda svjetlost božju kao orijentir. No očigledno je da ipak projicira mračnu svjetlost tupila, pritom na metaforički križ razapinjući nebrojene umne potencijale.

U 187. fragmentu narodima koji postaju izmoždjeni i bijedni kao ljekovito sredstvo preporuča rat, ako oni još i dalje žele živjeti. Smatra da za sušicu naroda postoji i jedna

brutalna kura. Sama želja za vječnim životom, jednako kao i nesposobnost umiranja, već je jedan znak staračkog obilježja osjećanja jer što se punije, intenzivnije i valjanije živi, to se je prije spremno žrtvovati svoj život za jedan jedini dobar osjećaj. Nietzsche smatra da narodu koji tako živi i osjeća, rat nije potreban. U 267. fragmentu »Nema odgajatelja« pronalazimo stav da bi čovjek kao mislilac trebao govoriti jedino o samoodgajanju jer je odgoj mladih ljudi ili posredstvom drugoga ili jedan eksperiment izveden na nekom još neprepoznatom, ili pak jedno načelno niveliranje s ciljem da se to novo biće učini primjerenim vladajućim navikama i običajima, a

»... jednog dana, kad se već odavno, prema općem mnijenju svijeta, jest odgojen, otkriva se samoga sebe: a tad počinje zadaća mislioca, tad je vrijeme da se njega pozove u pomoć – ne kao odgajatelja, nego kao samoodgojenika koji ima iskustvo.«

O mediokritetu kao maski zbori u 175. fragmentu navodeći da je mediokritet najsretnija maska koju može nositi nadmoćan duh jer on velikoj većini ne dopušta razmišljanje o maskiranju te on ipak stavlja masku na sebe upravo zbog njih kako ih ne bi razdraživao, nerijetko čak iz sažaljenja i dobrotivosti.

U drugom djelu »Ljudskog odviše ljudskog« Nietzsche raspon tema širi na gotovo sve pore društva, ali očito je kako mu je u pregršt fragmenata glazbena umjetnost u fokusu. Pritom se dotiče slavni Njemačkih muzičara, te iznosi da je Bachova muzika nalik božjem stvaranju svijeta iako se u njemu nalazi previše sirovog kršćanskog nazora i sirovog njemstva, te on stoji na pragu europske moderne muzike. Handel je iskren, silan, sklon i blizak onom herojskom »za kojeg je jedan narod sposoban«, ali je pri komponiranju bio krut i hladan te čak i umoran od sebe sama; u Haydn se ujedinila genijalnost s naprosto dobrim čovjekom te on ide točno do granice koju moralnost provlači intelektu, stvarajući čistu muziku koja nema prošlosti. Beethoven otkriva svoje melodije u monotonim napjevima putujućih Talijana, ili pak u karnevalskim noćima sabirući ih poput pčele. Nietzsche piše da su mu dotični motivi preobrazujuća i blažena sjećanja iz »boljega svijeta«, slično kao što je Platon zamišljao ideje, dok se Mozart sasvim drugačije odnosi spram svojih melodija: ne nadahnjujući se slušajući muziku, nego motreći život, najuzgibaniji južnjački život jer kad nije u njoj boravio, uvijek je sanjao Italiju. Za Franza Schuberta kaže da polaže pravo da ga se nazove idealnim pjevačem i sviračem, a u 167. fragmentu »Gdje je muzika kod kuće«, stoji:

»Svoju veliku moć muzika postiže jedino među ljudima koji nisu u stanju o nečemu diskutirati, ili pak

kojima to nije dopušteno. Zato su njeni promicatelji prvoga ranga vladari koji ne žele da se u njihovoj blizini mnogo kritizira, pače, da se čak niti ne misli mnogo; zatim su tu društva koja se, pod bilo kojim pritiskom (pritiskom vlasti ili religije) moraju naviknuti na šutnju, ali društva koja traže utoliko jače čarobno sredstvo protiv dosade osjećaja (obično vječnu zaljubljenost i vječnu muziku); treće, to su čitavi narodi u kojima »društvo« uopće ne postoji, ali u kojima se utoliko više nalazi pojedinaca sklonih samotnosti, sklonih polumračnim mislima i štovanju sveg onog neizrecivog: to su prave muzičke duše. – Grci, kao narod pričljiv i sklon prepirci, zbog toga su muziku podnosili samo kao jedan dodatan prilog umjetnostima, o kojima se doista da prepirati i pripovijedati: dok se o muzici jedva da čisto misliti. Pitagorejci, oni iznimni Grci u mnogom pogledu bili su, kako glasi predaja, također veliki muzičari: isti Pitagorejci koji su izmislili petogodišnjju šutnju, ali ne dijalektiku.« (str. 218)

322. fragmentom reflektira o smrti pišući kako bi sigurnim izgledom na smrt svakom životu mogla biti primiješana jedna dragocjena, miomirisna kap lakomosti »a vi čudnovate ljekarničke duše ste pak iz nje napravili jednu neprijatnu kaplju otrova, od koje čitav život biva odvratn!« (str. 280), a kao najbolji lijek za bolesnika u 325. fragmentu dubokoumno predlaže tu i tamo malo zdravlja!? U 330. oslikava svjetioništvo slobodnih umova kazivajući da kao što nam oblaci otkrivaju smjer puhanja vjetrovisko iznad nas, tako najlakši i najslobodniji duhovi svojim usmjerenjima unaprijed najavljuju vrijeme koje dolazi, a vjetar u dolini i mnijenja današnjega sajma ne znače ništa za ono što dolazi, nego jedino ono što je bilo. 332. fragmentom nastavlja zrenje o mislilaštvu, tvrdeći da su spokoj, velebnost i sunčeva svjetlost tri stvari koje obuhvaćaju sve ono što jedan mislioc želi, kao i sve što on od sebe zahtijeva: svoja uzdanja i dužnosti, svoje intelektualne i moralne zahtjeve, i to čak u dnevnom načinu života, pa još i u kraj-obrazu svojega obitavališta. Nietzsche iznosi kako njima odgovaraju, kao prvo, uznoseće misli, zatim umirujuće misli, te kao treće razjašnjujuće misli, a kao četvrto pak misli koje sudjeluju u sva tri navedena svojstva, u kojima se sve zemaljsko preobražava te dospjeva u uznesenje. Piše kako je to carstvo u kojem vlada veliko »Sveto Trojstvo radosti«.

Prikaz zaključujem posljednjim, 350. fragmentom naslova »Zlatna Krilatica« kojeg odlučujem citirati čitavog s obzirom na njegov sveobuhvatni zaključni karakter, ali i na njegovu metaforičku dubinu kao i nenadmašnu »slobodonosnu« snagu, koja predstavlja svojevrsnu poslanicu Sv. Nihila kakav je Nietzsche bivao u odnosu na civilizacijske okove, citiram:

»Kako bi se odlučio ponašati poput životinje, čovjeku su postavljeni mnogi okovi: i doista, on je postao blaži, duhovniji, veseliji, razboritiji od svih životi-

